

**ACORD 45/2019, de 30 d'abril, del Ple
del Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

**Sobre les informacions emeses per Telecinco en relació amb la mort a
Banyoles d'una dona presumptament a mans de la seva filla menor d'edat**

Fets

1r. El 25 de gener de 2019 va tenir entrada al Consell de l'Audiovisual de Catalunya (registre d'entrada E9000/00016210/2019) un escrit del Síndic de Greuges de Catalunya sobre l'aparició d'una notícia en diversos diaris digitals i en els programes [...] i [...], emesos per la cadena de televisió Telecinco propietat del prestador de serveis de comunicació audiovisual Mediaset España Comunicación, SA.

L'escrit del Síndic fa referència a la informació relativa a la mort violenta d'una dona a Banyoles presumptament a mans de la seva filla de 17 anys i denuncia que “en alguns mitjans de comunicació, arran de la informació sobre aquest cas, apareixen fotos pixelades de la noia actualment menor d'edat presumptament autora del crim, juntament amb dades personals que la fan fàcilment identificable, com són el nom sencer i fotografia de la mare, el nom de pila de la pròpia noia, l'edat i l'institut on estava escolaritzada, el domicili on vivia, la feina de la mare i el pare en un municipi petit com és Banyoles”.

El Síndic de Greuges afegeix que “juntament amb aquestes dades, s'expliquen qüestions personals de la noia, com ara que va ser adoptada als 3 mesos, que el seu país d'origen és Rússia i que tenia antecedents de tractament psiquiàtric, o altres, com que havia patit assetjament i havia realitzat una temptativa de suïcidi”.

L'escrit també al·ludeix a dos documents elaborats pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya: *Consideracions sobre el tractament informatiu de l'adopció* (octubre 2013) i *Recomanacions sobre el tractament de la salut mental als mitjans audiovisuals* (setembre 2015), ateses les referències que se'n fan sobre la situació personal de la menor.

2n. Mitjançant l'Informe 9/2019, de 4 d'abril, l'Àrea de Continguts del CAC ha analitzat l'emissió, els dies 10 i 11 de gener de 2019, dels programes [...] i [...].

Tal com recull aquest Informe “[...] [...] és el teleinformatiu de vespre de Telecinco, presentat per [...], que s'emet [...]. El 10 de gener s'aborda la informació sobre la detenció d'una menor d'edat sospitosa de causar la mort de la seva mare a Banyoles en un dels titulars (23 segons) i una notícia (2 minuts i 2 segons) [...] . L' 11 de gener s'aborda la informació sobre la declaració i l'internament de la menor d'edat presumpta autora de l'homicidi, en una notícia amb una durada d'1 minut i 50 segons [...]”.

Pel que fa a [...], l'Informe de l'Àrea de Continguts estableix que “és un magazín amb entrevistes, reportatges d'investigació, tertúlies i taules de debat sobre política,

actualitat i societat, que s'emet a Telecinco [...]. També hi té presència l'actualitat de la premsa rosa i es fa un seguiment especial dels concursos de telerealtat de Mediaset. L'espai està dirigit i presentat per [...], conjuntament amb [...]. El contingut objecte d'anàlisi consta de dos fragments, amb una durada aproximada de 9 minuts i de 17 minuts, respectivament, que s'emeten a Telecinco el dies 10 i 11 de gener. Durant tot el temps, els temes són comentats des d'una taula de debat sobre actualitat i successos”.

3r. D'acord amb l'anàlisi realitzada, l'informe conclou que:

“[...]

- Quant als elements d'identificació de la menor d'edat, els programes analitzats de Telecinco no aporten elements d'identificació directa de la menor d'edat [...].
- No obstant això, sí que aporta dades que en permetrien la identificació en entorns propers: nom i edat de la menor; imatges del domicili i del centre escolar de la menor d'edat; imatges i nom i cognom de la mare; vincle de filiació [...]”.
- Quant al tractament informatiu de l'adopció,
 - [...] cita el vincle de filiació de la menor d'edat de manera repetida en el context del relat d'un crim, de manera que es podria establir una relació implícita de causa-efecte entre aquest vincle i el comportament de la menor.
El magazín no inclou cap veu experta en relació amb l'adopció.
 - [...] no aporta cap veu experta en aquest àmbit.
- Quant al tractament informatiu de la salut mental,
 - [...] estableix, de manera reiterada, una relació entre la salut mental de la menor d'edat i la conducta violenta que se li atribueix.

No inclou cap intervenció de persones expertes.
 - [...] estableix, de manera ocasional, una relació entre la salut mental de la menor d'edat i la conducta violenta que se li atribueix.

En el teleinformatiu no es dona veu a cap persona experta en aquest camp.”

També l'Informe 9/2019 constata que “[...] tant [...] (de manera freqüent) com [...] (de manera més ocasional) inclouen en la narració elements que afegeixen sensacionalisme al relat [...]”.

Fonaments de dret

Primer. El dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar, i a la pròpia imatge com a límit al dret a la llibertat d'expressió i d'informació

L'apartat 1 de l'article 18 de Constitució espanyola (en endavant, CE) garanteix el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge. Aquests drets tenen el seu desenvolupament legislatiu en la Llei orgànica 1/1982, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar, i a la pròpia imatge (en endavant, LOPH), que estableix els mecanismes per protegir-los davant qualsevol ingerència o intromissió il·legítima. Això no obstant, com assenyala l'exposició de motius de la Llei, els drets dels subjectes a protegir "[...] no es poden considerar absolutament il·limitats", atès que hi ha casos en què aquestes ingerències o intromissions no es poden considerar il·legítimes en virtut de raons d'interès públic que imposen una limitació dels drets individuals.

Les lletres *a* i *d* de l'apartat 1 de l'article 20 de la CE reconeixen com a drets fonamentals el dret a expressar i difondre lliurement pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció (llibertat d'expressió) i el dret a comunicar i rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió (llibertat d'informació).

Igualment, el dret a comunicar i rebre lliurement informació no és tampoc un dret absolut i, així, l'apartat 4 del mateix article estableix, com a límit a aquesta llibertat, el respecte al dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge. En aquest sentit, tal com té declarat el Tribunal Constitucional (sentències 138/1996, de 16 de setembre i 185/2002, de 14 d'octubre), el dret a informar és reconegut com un instrument per a la formació de l'opinió pública i només pot legitimar les intromissions en altres drets fonamentals quan aquelles tinguin congruència amb aquesta finalitat (formació de l'opinió pública).

En l'àmbit audiovisual, l'article 8 de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual (en endavant, LCA), garanteix l'exercici legítim dels drets fonamentals a la llibertat d'expressió i d'informació, així com el respecte a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge en el marc de la comunicació audiovisual.

Des del punt de vista del tractament d'aquests drets fonamentals, la llibertat d'informació comprèn la comunicació de fets susceptibles de contrast amb dades objectives, i la seva protecció constitucional "[...] alcanza un máximo nivel cuando es ejercitada por los profesionales de la información mediante el vehículo institucionalizado de la formación de la opinión pública que es la prensa, entendida en su más amplia acepción [...]". STC 77/2009, de 23 de març.

En relació amb el tractament dels drets a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge, la jurisprudència més recent ha estat unànime en afirmar que són tres drets diferents: "[...] se trata de derechos que tienen en nuestro ordenamiento sustantividad y contenido propio de modo que ninguno queda subsumido en el otro, como si fuera una manifestación concreta de él [...]". Sentència del TS de 16 de gener de 2009.

En concret, el dret a l'honor protegeix davant atemptats a la reputació personal, entesa com l'apreciació que els altres puguin tenir d'una persona, independentment dels seus desitjos, i impedeix la difusió d'expressions o missatges insultants, insídies infamants o vexacions que li provoquin objectivament un descrèdit (STC 14/2003, de 19 de febrer, i 216/2006, de 4 d'agost).

El dret a la intimitat personal i familiar té per objecte garantir a l'individu un àmbit reservat de la seva vida, vinculat al respecte de la seva dignitat com a persona davant l'acció i el coneixement dels altres, de manera que atribueix al seu titular el poder de protegir aquest àmbit reservat, no només personal, sinó també familiar, davant la divulgació d'aquest àmbit per terceres persones i la publicitat no volguda, evitant així les intromissions arbitràries en la vida privada, censurades per l'article 12 de la Declaració Universal dels Drets Humans (SSTC 197/1991, de 15 de novembre, i 115/2000, de 7 de juny).

El dret a la pròpia imatge atribueix al seu titular el dret a determinar la informació gràfica generada pels seus trets físics personals que poden tenir difusió pública i a impedir l'obtenció, la reproducció o la publicació de la pròpia imatge per part d'una tercera persona no autoritzada, sigui quina sigui la finalitat perseguida –informativa, comercial, científica, cultural, etc.– per qui la capta o la difon (STS de 12 de març de 2014).

Situats en aquest context, els eventuais conflictes dels drets a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge en relació amb els drets a la llibertat d'informació i d'expressió han de ser resolts mitjançant tècniques de ponderació tenint en compte les circumstàncies de cada cas concret, tot entenent la ponderació com “[...] la constatación de la existencia de una colisión entre derechos, el examen de la intensidad y trascendencia con la que cada uno de ellos resulta afectado, con el fin de elaborar una regla que permita, dando preferencia a uno u otro, la resolución del caso mediante su subsunción en ella. La técnica de ponderación exige valorar, en primer término, el peso en abstracto de los respectivos derechos fundamentales que entran en colisión [...] por resultar esenciales como garantía para la formación de una opinión pública libre, indispensable para el pluralismo político que exige el principio democrático”. SSTC de 16 de gener de 2009 i de 7 de juliol de 2015.

Segon. La intromissió al dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge dels menors d'edat en els mitjans de comunicació

La Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor (LOPJM), estableix un règim d'especial protecció pel que fa a la intromissió al dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge dels menors comesa pels mitjans de comunicació. L'apartat 2 de l'article 4 estableix que “La difusió d'informació o la utilització d'imatges o nom dels menors en els mitjans de comunicació que puguin implicar una intromissió il·legítima en la seva intimitat, honra o reputació, o que sigui contrària als seus interessos, determina la intervenció del Ministeri Fiscal, que ha d'instar immediatament les mesures cautelars i de protecció que preveu la llei i sol·licitar les indemnitzacions que corresponguin pels perjudicis causats.

D'acord amb el mateix article (apartat 3), es considera intromissió il·legítima qualsevol utilització d'imatges dels menors o el seu nom en els mitjans de comunicació que

pugui implicar menyscabament de la seva honra o reputació, o que sigui contrària als seus interessos fins i tot si consta el consentiment del menor o dels seus representants legals”.

Així, la ponderació per resoldre un conflicte entre els drets dels menors i la llibertat d'expressió i informació no és la mateixa, ja que, tal com té declarat abundant i unànime jurisprudència, l'interès superior del menor hi ha de prevaldre sobre la protecció d'altres drets¹ i configura aquest interès com un dels principis d'actuació dels poders públics (lletra a de l'apartat 2 de l'article 11).

Aquesta limitació obeeix, com va assenyalar la Instrucció 2/2006, de 15 de març, de la Fiscalia General de l'Estat, “El Fiscal i la protecció del dret a l'honor, intimitat i pròpia imatge dels menors”, a la finalitat de: 1) reforçar la seva protecció i evitar el perjudici de la difusió d'informacions per part dels mitjans de comunicació (com ara la identificació pel nom i cognoms; la captació de la imatge o veu; o altres dades que, indirectament, en puguin facilitar la identificació)² respecte d'esdeveniments que li siguin potencialment perjudicials o puguin influir negativament en el seu desenvolupament; i 2) evitar la difusió de dades col·laterals (identificació de la seva família pròxima, imatges del domicili, etc.) que siguin aptes per facilitar la identificació en fets investigats o sentenciats referents a delictes contra la seva llibertat sexual.

La doctrina jurisprudencial és coincident a l'hora d'atorgar la màxima protecció als drets de la personalitat quan hi ha menors implicats en el succés. Per totes, és significativa la STS d'11 de juny de 2012 quan afirma que “[...] en los supuestos en los que están implicados menores de edad, la doctrina constitucional ha otorgado un ámbito de superprotección que obliga a ser sumamente cautelosos en cuanto a la información que de los mismos se suministra, aunque ésta tenga interés público [...]”, i recorda que “[...] el Tribunal Constitucional ha señalado que el legítimo interés de un menor de que no se divulguen datos relativos a su vida familiar o personal parece imponer un límite infranqueable tanto a la libertad de expresión como al derecho fundamental a comunicar libremente información veraz, sin que la supuesta veracidad de lo revelado exonere al medio de comunicación de responsabilidad por la intromisión en la vida privada de los menores [...]”. Tant és així, que aquest caràcter de *superprotecció* és prevalent “[...] aunque la noticia merezca el calificativo de información neutral”. STC de 15 de juliol de 1999 i STS de 9 de juliol de 2009, entre d'altres.

¹ Cal tenir en compte que la recent Llei orgànica 8/2015, de 22 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i a l'adolescència, als efectes d'establir uns criteris generals que reforcin el dret del menor al fet que el seu *interès superior* sigui prioritari, introdueix quatre nous apartats a l'article 2 de la LOPJM. Com assenyala en el seu preàmbul, “[...] si una disposición jurídica puede ser interpretada en más de una forma se debe optar por la interpretación que mejor responda a los intereses del menor [...]” a l'objecte “[...] de asegurar el respeto completo y efectivo de todos los derechos del menor, así como su desarrollo integral”.

² En el mateix sentit, cal recordar que d'acord amb l'apartat 1 de l'article 4 del Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades (RGPD), és dada personal “qualsevol informació sobre una persona física identificada o identificable (l'interessat). S'ha de considerar persona física identificable qualsevol persona la identitat de la qual es pot determinar, directament o indirectament, en particular mitjançant un identificador, com per exemple un nom, un número d'identificació, dades de localització, un identificador en línia o un o diversos elements propis de la identitat física, fisiològica, genètica, psíquica, econòmica, cultural o social d'aquesta persona”.

Quant a la normativa audiovisual, la LCA amplia i reforça el cercle de protecció del menor. Concretament, l'apartat 1 de l'article 81 de la LCA determina que "Els prestadors de serveis de comunicació audiovisual no poden difondre el nom, la imatge ni altres dades que permetin d'identificar els menors en els casos en què, amb el consentiment o sense el consentiment de llurs pares o tutors, en puguin quedar afectats l'honor, la intimitat o la imatge, i d'una manera particular si apareixen o poden aparèixer com a víctimes, testimonis o inculpats amb relació a la comissió d'accions il·legals. Tampoc no es poden divulgar les dades relatives a la filiació d'infants i adolescents acollits o adoptats".

Aquest precepte de la LCA prohibeix, en tot cas, la difusió de dades que permetin la identificació de menors en el "context" de fets delictius o relatives a la seva filiació.

En un sentit similar, també, l'apartat 1 *in fine* de l'article 7 de la Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual (LGCA).

Es completen així els il·límits "d'intromissió il·legítima" en el dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge del menor en què la utilització de la seva imatge o del seu nom pugui implicar un "menysteniment" de la seva honra o reputació, o sigui contrària als seus "interessos", en els termes de l'article 4 de la LOPJM. Per tant, en l'àmbit de la comunicació audiovisual, és clara la prohibició que afecta els prestadors de serveis de comunicació audiovisual de no difondre el nom, la imatge o altres dades que permetin la identificació dels menors, en el "context" de fets delictius.

Tercer. Referències a altres circumstàncies personals de la menor: les Consideracions sobre el tractament informatiu de l'adopció (octubre de 2013) i les Recomanacions pel que fa al tractament informatiu de la salut mental als mitjans audiovisuals (setembre de 2015), aprovades pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Les referències que es fan en la notícia analitzada pel que fa a la condició d'adoptada de la menor, així com a la seva salut mental, poden qüestionar la naturalesa mateixa de la informació. Així, cal plantejar, d'una banda, si aquesta informació és necessària i està al servei de la llibertat d'informació i del dret dels ciutadans a tenir aquesta informació o si, per contra, la banalitza o col·labora a crear un biaix distorsionador i discriminatori envers l'interès superior de la menor, que, com ja s'ha manifestat, ha de prevaldre sobre qualsevol altre interès legítim en col·lusió.

En aquest sentit, cal esmentar les *Consideracions sobre el tractament informatiu de l'adopció* (aprovades pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya l'octubre de 2013) elaborades amb la finalitat d'aportar alguns elements de reflexió per contribuir a un tractament informatiu acurat de les adopcions, atès que es tracta d'"una realitat diversa, complexa i canviant, i, per tant, difícilment generalitzable".

El document planteja, entre altres qüestions, la necessitat d'evitar els testimonis o les informacions que discriminin els infants entre fills biològics o adoptats en el si d'una família, o que estableixin relacions de causa-efecte entre el seu comportament i el seu vincle de filiació, així com contextualitzar la informació i, en tot cas, emprar fonts d'informació qualificades, com ara institucions, associacions i professionals en aquest àmbit.

Per la seva banda, les *Recomanacions pel que fa al tractament informatiu de la salut mental als mitjans audiovisuals* (també aprovades pel Consell el setembre de 2015) ressalten la importància d'informar sobre qüestions relacionades amb la salut mental emprant les expressions adequades i evitant el sensacionalisme (espectacularització).

Així mateix, també recull la necessitat que els mitjans valorin si el fet d'al·ludir al patiment d'un trastorn mental aporta algun valor al relat, atès que aquesta circumstància no justifica necessàriament un caràcter o comportament agressiu i no sempre és la causa d'un acte violent. Igualment, cal evitar les especulacions, especialment quan es recullen determinats testimonis no qualificats, com ara de veïns o coneguts.

Per tot el que s'ha exposat, el Ple del Consell de l'Audiovisual de Catalunya adopta, per unanimitat, el següent

ACORD

1. Constatar que en l'emissió, els dies 10 i 11 de gener de 2019, d'una notícia sobre la mort a Banyoles d'una dona presumptament a mans de la seva filla menor d'edat, emesa en els programes [...] i [...] de Telecinco, s'inclouen elements de valoració (indirectes o colaterals) que podrien possibilitar la identificació d'una menor d'edat, especialment en un entorn proper, que poden incórrer, si escau, en una intromissió il·legítima que prohibeixen la Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual, i la Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual.
2. Trametre aquest acord i l'Informe 9/2019, de 4 d'abril, de l'Àrea de Continguts del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, a la Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia, per tal que prengui, si escau, les mesures oportunes.
3. Comunicar aquest acord al Síndic de Greuges de Catalunya.

Barcelona, 30 d'abril de 2019

Roger Loppacher i Crehuet
President

Daniel Sirera Bellés
Conseller secretari